

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2022, sp. zn. 30 Cdo 3514/2021, ECLI:CZ:NS:2022:30.CDO.3514.2021.1

Číslo: 55/2023

Právní věta:

Nárok na vydání bezdůvodného obohacení ve smyslu § 2997 o. z., vzniká i v případě, že dlužník (nedobrovolně) plnil svému věřiteli promlčený dluh na základě povinnosti uložené mu pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu, které bylo následně zrušeno.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.01.2022

Spisová značka: 30 Cdo 3514/2021

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení

Předpisy: § 2997 odst. 1 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 15. 6. 2021, sp. zn. 35 Co 181/2021, pokud jím byl potvrzen výrok I rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. 19 C 57/2020; ve zbývajícím rozsahu dovolání odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se podanou žalobou domáhal toho, aby mu žalovaná nahradila škodu ve výši 2 803 475 Kč z titulu nezákonného rozhodnutí vydaného v řízení vedeném před Okresním soudem Brno-venkov (dále jen „okresní soud“) pod sp. zn. 8 C 51/2004 (dále jen „posuzované řízení“) a současně po žalované požadoval též zaplacení zadostiučinění ve výši 400 000 Kč, a to z titulu nesprávného úředního postupu spočívajícího v nepřiměřené délce řízení.

2. Žalobce byl účastníkem posuzovaného řízení v procesním postavení žalovaného. V řízení šlo o zaplacení částky 3 322 000 Kč s příslušenstvím a bylo zahájeno dne 4. 12. 2003, kdy byla k soudu podána žaloba. V posuzovaném řízení byl okresním soudem vydán dne 5. 12. 2008 rozsudek, č. j. 8 C 51/2004-212, jímž byla žaloba zamítnuta. Tento rozsudek byl následně potvrzen rozsudkem

Krajského soudu v Brně ze dne 12. 10. 2011, č. j. 28 Co 246/2009-290. Na základě podaného dovolání rozhodl Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 24. 4. 2013, č. j. [28 Cdo 1415/2012-334](#), tak, že obě rozhodnutí zrušil a věc vrátil zpět okresnímu soudu k dalšímu řízení. Okresní soud následně rozhodl v pořadí druhým rozsudkem ze dne 13. 11. 2013, č. j. 8 C 51/2014-416, tak, že žalobě zcela vyhověl a uložil žalovanému (nynějšímu žalobci) zaplatit Z. F. (dále též „dlužník“) částku 3 322 000 Kč s příslušenstvím a na náhradě nákladů řízení částku ve výši 449 984,90 Kč. K podanému odvolání Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 1. 4. 2015, č. j. 28 Co 121/2014-501, uvedený rozsudek potvrdil a změnil pouze výrok o nákladech řízení, jejichž výši určil částkou 463 063 Kč. Podle pravomocného a vykonatelného rozsudku pod tíhou hrozící exekuce nynější žalobce dne 6. 5. 2015, zaplatil dlužníku na jistině částku 3 322 000 Kč, na úrocích částku 767 427,51 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 463 063 Kč. K podanému dovolání Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 3. 5. 2017, č. j. [28 Cdo 4756/2016-585](#), rozsudek odvolacího soudu i okresního soudu zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení. Okresní soud posléze rozsudkem ze dne 26. 7. 2018, č. j. 8 C 51/2004-651, uložil nynějšímu žalobci povinnost zaplatit F. částku 1 662 000 Kč s příslušenstvím, ve zbytku uplatněného nároku žalobu dlužníka zamítl a nepřiznal žádnému z nich právo na náhradu nákladů řízení. Rozsudek nabyl právní moci 10. 12. 2019. Žaloba byla částečně zamítnuta z důvodu úspěšně uplatněné námitky promlčení.

3. Žalobce v nyní projednávaném řízení tvrdil, že mu vznikla „přímá škoda“ v důsledku nezákonného rozhodnutí soudu, když byl nucen podle něj plnit na promlčenou pohledávku Z. F. Škodu vyčíslil částkou 2 046 214 Kč, jež sestávala z plnění na promlčený nárok, a to v částce 1 662 000 Kč, které se po odklizení původně pravomocného rozsudku stalo bezdůvodným obohacením dlužníka vůči žalobci, a dále z poloviny přiznaných úroků z prodlení v částce 384 214 Kč. Současně byl požadován ušlý zisk v částce 757 261 Kč, který žalobce definoval coby cenu peněz za dobu trvající od okamžiku, kdy se tyto dostaly do dlužníkovy dispozice, tj. 6. 5. 2015, až do okamžiku, kdy žalobci vznikl nárok na jejich náhradu vůči žalované, tj. do dne právní moci konečného rozhodnutí, tedy do 10. 12. 2019, což při sazbě (zákonného úroku z prodlení) 8,05 % ročně odpovídá požadovaným 757 261 Kč. Žalobce současně uplatnil požadavek na přiměřené zadostiučinění za nepřiměřenou délku posuzovaného řízení trvajícího od 4. 12. 2003 do 10. 12. 2019 ve výši 400 000 Kč. V průběhu řízení vzal žalobu ohledně tohoto nároku co do částky 176 000 Kč zpět, jelikož žalovaná v uvedeném rozsahu částku žalobci dobrovolně zaplatila.

4. Žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby. Po předběžném projednání nároku sice dospěla k závěru, že došlo k nesprávnému úřednímu postupu a v rozsahu zjištěné nepřiměřené délky řízení poskytla žalobci zadostiučinění ve výši 176 000 Kč, nad tento rámeček však plnění odmítla. Nárok na náhradu škody žalovaná neshledala důvodným pro jeho předčasnost, neboť u okresního soudu probíhá navazující řízení, v němž se žalobce po dlužníkovi domáhá vydání bezdůvodného obohacení. Koncepce nároku na náhradu ušlého zisku není podle žalované žalobcem reálně odůvodněna, neboť není postaveno najisto, že by žalobce, i kdyby měl prostředky k dispozici, nějakého zisku dosáhl.

5. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 9. 2. 2021, č. j. 19 C 57/2020-135, zamítl žalobu, aby žalovaná byla povinna zaplatit žalobci částku ve výši 2 803 475 Kč spolu s příslušenstvím (výrok I) a dále částku 224 000 Kč (výrok II) a vyslovil, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradu nákladů řízení částku ve výši 600 Kč (výrok III).

6. Na základě provedeného dokazování učinil soud prvního stupně následující skutková zjištění. Posuzované řízení o zaplacení částky 3 322 000 Kč s příslušenstvím bylo zahájeno podáním žaloby Z. F. k okresnímu soudu dne 4. 12. 2003, jež směřovala proti nynějšímu žalobci. Soud prvního stupně ve svém rozsudku podrobně popsal průběh posuzovaného řízení a zejména akcentoval, že rozsudkem okresního soudu ze dne 5. 12. 2008, č. j. 8 C 51/2004-212, byla žaloba zamítnuta. K odvolání tamního žalobce Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 12. 10. 2011, č. j. 28 Co 246/2009-290, potvrdil rozsudek okresního soudu a rozhodl o nákladech řízení. Na základě dovolání tehdejšího žalobce

Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 24. 4. 2013, č. j. [28 Cdo 1415/2012-334](#), zrušil předcházející rozsudky okresního i krajského soudu a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení. V pořadí druhým rozsudkem ze dne 13. 11. 2013, č. j. 8 C 51/2014-416, okresní soud žalobě vyhověl a jeho rozsudek byl potvrzen rozsudkem Krajského soudu v Brně ze dne 1. 4. 2015, č. j. 28 Co 121/2014-501. K dovolání žalobce (tehdy žalovaného) Nejvyšší soud rozsudkem ze dne 3. 5. 2017, č. j. [28 Cdo 4756/2016-585](#), rozsudky soudů nižších stupňů opětovně zrušil a věc vrátil okresnímu soudu k dalšímu řízení, který dne 26. 7. 2018 vyhlásil již třetí rozsudek, č. j. 8 C 51/2004-651, jímž byla žalobci (tehdy žalovanému) uložena povinnost zaplatit žalobci částku 1 662 000 Kč s příslušenstvím. Ve zbývajícím rozsahu byla žaloba zamítnuta a žádnému z účastníků nebylo přiznáno právo na náhradu nákladů řízení. Rozhodnutí nabylo (poté, co řízení o odvolání tehdejšího žalobce bylo zastaveno pro nezaplacení soudního poplatku) právní moci dne 10. 12. 2019. K požadavku na náhradu škody soud prvního stupně zdůraznil, že žalobce se proti dlužníku domáhá vrácení částky, kterou mu plnil podle pravomocného rozsudku Krajského soudu v Brně, jenž byl následně Nejvyšším soudem zrušen. Řízení je vedeno před okresním soudem pod sp. zn. 19 C 57/2020.

7. V rovině právního posouzení soud prvního stupně předmětnou věc hodnotil podle ustanovení § 1 odst. 1, § 5 písm. a), b), § 8, § 13, § 30 a § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“). Zdůraznil, že v posuzovaném řízení došlo k vydání nezákonného rozhodnutí ve smyslu § 8 OdpŠk, když pravomocný rozsudek Okresního soudu Brno-venkov, ze dne 13. 11. 2013, č. j. 8 C 51/2004-416, a rozsudek Krajského soudu v Brně ze dne 1. 4. 2015, č. j. 28 Co 121/2014-501, byly zrušeny rozsudkem Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, č. j. [28 Cdo 4756/2016-585](#). Náhrada škody ve výši 2 046 214 Kč, kterou žalobce požadoval, pak představuje částku zaplacenou žalobcem na základě pravomocného rozhodnutí, jež bylo následně soudem v posuzovaném (dovolacím) řízení zrušeno pro nezákonnost. V té souvislosti však uzavřel, že nárok žalobce na náhradu uvedené částky je uplatněn předčasně, neboť žalobce se vůči svému dlužníku z důvodu, který v nynějším řízení představuje škodu, domohl vydání exekučního titulu a bezdůvodné obohacení vymáhal prostřednictvím soudního exekutora Mgr. J. S., Exekutorský úřad O., a to v exekučním řízení vedeném pod sp. zn. 164 EX 272/2021. Podle vlastních tvrzení žalobce dlužník také pozbyl nemovitý majetek (zapsaný na listu vlastnictví č. 1, katastrální území N.), který převedl na osobu blízkou přibližně před 3 lety, a žalobce uvažoval o zahájení řízení o odpůřčí žalobě. Za nastalé situace tak podle soudu prvního stupně rozhodujícího v kompenzačním řízení nelze předjímat výsledek řízení exekučního ani výsledek řízení o odpůřčí žalobě, a stát je až tzv. posledním dlužníkem (potud soud prvního stupně odkázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [25 Cdo 1404/2004](#), sp. zn. [25 Cdo 803/2003](#), sp. zn. [25 Cdo 2601/2010](#), sp. zn. [25 Cdo 1158/2004](#), sp. zn. [25 Cdo 2091/2008](#), nebo sp. zn. [30 Cdo 1391/2013](#)). Připomenul, že po vydání nezákonného rozhodnutí žalobce v tehdejší postavení dovolatele nepožádal, aby Nejvyšší soud rozhodl o odkladu vykonatelnosti ani nepodal návrh na odklad exekuce. Přestože měl tedy k dispozici prostředky, kterými mohl vzniku škody zabránit, nevyužil je. Ohledně nároku na náhradu částky 757 261 Kč v podobě ušlého zisku, žalobce přes poučení dle § 118a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád (dále jen „o. s. ř.“), existenci ušlého zisku neprokázal. Ve vztahu k nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu z titulu nesprávného úředního postupu v posuzovaném řízení, jehož existenci měl v základu soud prvního stupně za prokázanou, vyšel z kritérií vymezených v § 31a odst. 3 OdpŠk, přičemž po jejich zhodnocení měl částku 176 000 Kč vyplacenou dobrovolně žalovanou za dostatečnou. Vzal přitom na zřetel i opakovaná zrušující rozhodnutí, která vedla k prodloužení samotného řízení. S ohledem na délku řízení považoval za odpovídající základní částku 20 000 Kč za každý rok řízení (první dva roky ohodnotil částkou poloviční). Pokud jde o složitost skutkovou i právní, ponižil základní částku o 20 %. Dále dospěl k závěru o nutnosti jejího snížení o 15 % s ohledem na počet stupňů soudní soustavy, které se na rozhodování podílely. Posuzované řízení probíhalo opakovaně na třech stupních soudní soustavy, když Nejvyšší soud rozhodoval dvakrát, okresní soud ve věci samé rozhodoval čtyřikrát

(míněno včetně vydání platebního rozkazu) a odvolací soud dvakrát. Podíl žalobce na délce řízení svědčil pro snížení základní částky o 5 %. Kritérium postupu orgánu veřejné moci bylo zohledněno přiznáním základní částky za rok trvání řízení při samé horní hranici obvyklého rozpětí (do 20 000 Kč). Význam řízení pro žalobce neshledal soud prvního stupně jako zvýšený.

8. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) k odvolání žalobce v záhlaví označeným rozhodnutím rozsudek soudu prvního stupně potvrdil (výrok I rozsudku odvolacího soudu) a rozhodl, že žalobce je povinen zaplatit žalované na náhradě nákladů odvolacího řízení 900 Kč (výrok II rozsudku odvolacího soudu). Odvolací soud vyšel v zásadě ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, která považoval za správná a úplná, a rovněž bez výhrad se ztotožnil s jeho právním posouzením. Zejména souhlasil s tím, že žaloba je předčasná, neboť stát je v daném případě až tzv. posledním dlužníkem. To za situace, kdy žalobce získal proti dlužníkovi F. exekuční titul, který je momentálně předmětem exekuce, jakkoliv jsou součástí exekučního řízení zjištěny o tom, že žalovaný zřejmě mnoho majetku nemá. Podle odvolacího soudu exekuce nadále probíhá a v úvahu přichází i možnost podání odpůrcí žaloby, o níž se zmiňoval samotný žalobce.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

9. Rozsudek odvolacího soudu žalobce napadl v celém jeho rozsahu dovoláním. V dovolání bylo namítáno, že 1) odvolací soud se odchýlil od ustálené praxe dovolacího soudu, jak byla vyjádřena především v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. [31 Cdo 3309/2011](#), dle něhož lze mít za bezdůvodné obohacení jen takové plnění uložené pravomocným rozhodnutím soudu, které bylo později zrušeno a které neodpovídá skutečným hmotněprávním poměrům. Dovolatel odkazoval na znění § 2997 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“), vylučující výslovně vznik nároku na vydání bezdůvodného obohacení v případě, je-li plněno na dluh promlčený či jinak formálně vadný. Primárnímu dlužníku bylo plněno sice na podkladě exekučního titulu později zrušeného, nicméně na závazek promlčený, což bezdůvodné obohacení ze zákona vylučuje. Nadto v exekučním řízení proti dlužníku žalobce nevymohl ničeho. Tím se možnosti k vymožení bezdůvodného obohacení ze strany žalobce vyčerpaly. Dovolatelem bylo dále namítáno, že 2) ohledně požadovaného ušlého zisku ve výši 757 261 Kč nebylo třeba jeho existenci podrobněji prokazovat. Podle žalobce jde o dosud judikaturou Nejvyššího soudu neřešenou otázku. Specifičností peněz je, že jejich příslušenstvím je obecně úrok vždy. Jeho obvyklou výši pak představuje (zákonný) úrok z prodlení. Ohledně nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu související s nepřiměřenou délkou posuzovaného řízení má žalobce za to, že 3) se odvolací soud odchýlil od judikatury soudu dovolacího, konkrétně od rozsudků Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. [30 Cdo 1151/2009](#), a ze dne 26. 1. 2011, sp. zn. [30 Cdo 4889/2009](#), když soudy obou stupňů nevycházely důsledně z kritérií v těchto rozhodnutích vymezených. Došlo-li ke snížení základní částky o 20 % s odkazem na údajnou složitost případu, činil tak soud prvního stupně nesprávně, když případ složitý co do svého vymezení nebyl a není. V posuzovaném řízení se domáhal zástavní dlužník (F.) náhrady po dlužníku obligačním (nynějšímu žalobci) za to, co za něj na jeho dluh třetí osobě plnil, což samo o sobě složitost věci nezakládá. Skutečnost, že soud prvního stupně v posuzované věci vícekrát po sobě nerespektoval judikaturu Nejvyššího soudu, rovněž věc právně složitou nečiní. Za zcela nepodložený se dovolateli jeví být závěr soudu prvního stupně, že se v průběhu daného řízení „aktuální judikatura v průběhu řízení měnila“. Za vysloveně nepřipadné pak považuje tvrzení soudu prvního stupně, že bylo nařízeno v dané věci „nějaké mediační setkání“, což na délku řízení, pokud se tak stalo, mohlo mít vliv jen v řádech měsíců. Navrhoval proto, aby Nejvyšší soud rozsudky soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

10. K podanému dovolání nebylo podáno vyjádření.

III.

Přípustnost dovolání

11. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a rozhodl podle o. s. ř., ve znění účinném od 1. 2. 2019 (viz čl. IV a XII zákona č. 287/2018 Sb.).

12. Dovolání bylo podáno včas (§ 240 odst. 1 o. s. ř.), osobou k tomu oprávněnou a za splnění podmínky § 241 o. s. ř.

13. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

14. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

15. Podle § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. dovolání podle § 237 o. s. ř. není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení. Podané dovolání tak není přípustné v rozsahu, v němž směřuje proti výroku II rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo rozhodnuto v otázce náhrady nákladů řízení.

16. Otázka 2) vážící se k míře prokazování výše ušlého zisku nemůže založit přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř., neboť při jejím řešení se odvolací soud neodchýlil od řešení přijatého v judikatuře Nejvyššího soudu, který v rozsudku ze dne 10. 9. 2019, sp. zn. [25 Cdo 2319/2018](#), vysvětlil, že ušlý zisk (a tedy i ztrátu na výdělku) nemůže představovat jen zmaření zamýšleného výdělečného záměru či příslibu možného příjmu, není-li takový majetkový přínos podložen již existujícími či reálně dosažitelnými okolnostmi, z nichž lze usuzovat, že při jejich pravidelném běhu - nebýt škodné události - k zamýšlenému zisku by skutečně došlo (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 1. 2006, sp. zn. [25 Cdo 818/2005](#), ze dne 26. 9. 2007, sp. zn. [25 Cdo 2973/2005](#), nebo ze dne 17. 9. 2012, sp. zn. [25 Cdo 237/2011](#), či obdobně též rozsudek téhož soudu ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. [25 Cdo 3586/2006](#)). Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 6. 2008, sp. zn. [25 Cdo 936/2006](#), ze dne 27. 1. 2015, sp. zn. [30 Cdo 2385/2014](#), a ze dne 17. 9. 2014, sp. zn. [30 Cdo 2112/2014](#), a rozsudky téhož soudu ze dne 14. 7. 2011, sp. zn. [25 Cdo 4313/2008](#), a ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. [23 Cdo 2416/2012](#)) je rovněž ustálena v názoru, že k závěru o vzniku škody nepostačuje, jestliže mohl zisk ujít poškozenému hypoteticky. Je třeba postavit na jisto, že k ujítky zisku skutečně došlo (Simon, P. Odpovědnost za škodu při výkonu veřejné moci. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3). Nejvyšší soud již jen na vysvětlenou dodává, že konstrukci zákonného úroku z prodlení (§ 1970 o. z.) nelze spojovat s ušlým ziskem, neboť plní zcela odlišný účel a v žádném případě jej nelze vnímat ani jako snahu zákonodárce o jakoukoliv paušalizaci ušlého zisku.

17. Otázka 3) přípustnost dovolání podle § 237 o. s. ř. rovněž nezakládá, neboť ani ohledně ní nepředstavuje rozsudek odvolacího soudu jiné řešení, než jakého bylo dosaženo v judikatuře Nejvyššího soudu, který ve své rozhodovací činnosti setrvale judikuje, že stanovení formy nebo výše přiměřeného zadostiučinění je především úkolem soudu prvního stupně a přezkum úvah tohoto soudu úkolem soudu odvolacího. Přípustnost dovolání nemůže založit pouhý nesouhlas s výší přisouzeného zadostiučinění, neboť ta se odvíjí od okolností každého konkrétního případu a nemůže sama o sobě představovat otázku hmotného práva ve smyslu § 237 o. s. ř. Dovolací soud při přezkumu výše zadostiučinění v zásadě posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a odst. 3 OdpŠk, přičemž výslednou částkou se zabývá až tehdy, byla-li by

vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená, což v případě žalobce není. Jinými slovy, dovolací soud posuzuje v rámci dovolacího řízení, jakožto řízení o mimořádném opravném prostředku, jen správnost základních úvah soudu, jež jsou podkladem pro stanovení výše přiměřeného zadostiučinění (tedy např. to, zdali byly splněny podmínky pro snížení přiměřeného zadostiučinění z důvodu obstrukčního chování účastníka, nikoliv již to, zda v důsledku aplikace tohoto kritéria měly soudy přiměřené zadostiučinění snížit o 10 %, o 20 % nebo o 30 %; srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2010, sp. zn. [30 Cdo 4462/2009](#), a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 2. 2016, sp. zn. [30 Cdo 5483/2015](#)). Samotný charakter posuzovaného řízení (požadavek zástavního dlužníka na náhradu toho, co za obligačního dlužníka plnil věřiteli) bez dalšího nic nevypovídá o složitosti věci a okolnost, že okresní soud „vícekrát nerespektoval judikaturu“ byla přitom soudem prvního stupně výslovně zohledněna v kritériu postupu orgánu veřejné moci, jestliže bylo přihlédnuto jak k opakovaným bezdůvodným průtahům, tak výslovně i k „opakovaným zrušujícím rozhodnutím, která vedla k prodloužení samotného řízení“ (srov. Odst. 29 rozsudku soudu prvního stupně, jemuž přisvědčil i soud odvolací). Je-li dovolání předjímano, coby mimořádný opravný prostředek vyhrazený k řešení otázek právních, nemůže být dovolání k této otázce přípustné tehdy, je-li založeno na zpochybňování otázek skutkových (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), například o tom, zda se konalo či nekonalo setkání s mediátorem a zda se v průběhu posuzovaného řízení měnila či neměnila pro věc relevantní judikatura Nejvyššího soudu.

18. Dovolání je naproti tomu podle § 237 o. s. ř. přípustné ve vztahu k otázce 1), zda se může žalobce domáhat vydání bezdůvodného obohacení spočívajícího v tom, že na základě pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu, které bylo až následně zrušeno, plnil svému věřiteli promlčený dluh (a zda možnost podání takové žaloby a vymáhání následně přisouzeného plnění staví stát do role tzv. posledního dlužníka), neboť daná otázka nebyla dosud ve všech souvislostech a v poměrech právní úpravy nyní účinného občanského zákoníku judikaturou Nejvyššího soudu v úplnosti vyřešena.

IV. Důvodnost dovolání

19. Dovolání není důvodné.

20. Podle § 2997 o. z. dlužník, který plnil dluh nežalovatelný nebo promlčený nebo takový, který je neplatný pro nedostatek formy, nemá právo na vrácení toho, co plnil. Právo na vrácení nemá ani ten, kdo jiného obohatil s vědomím, že k tomu není povinen, ledaže plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl (odst. 1). Plnila-li osoba proto, že k tomu byla přivedena lstí, donucena hrozbou nebo zneužitím závislosti, ustanovení odstavce 1 se nepoužije. To platí i v případě, že plnila osoba nesvéprávná (odst. 2).

21. Zákon č. 40/1964, občanský zákoník, účinný do 31. 12. 2013 (dále jen „obč. zák.“), v § 451 stanovoval, že kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat (odst. 1). Bezdůvodným obohacením je majetkový prospěch získaný plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu nebo plněním z právního důvodu, který odpadl, jakož i majetkový prospěch získaný z nepoctivých zdrojů (odst. 2). Naproti tomu § 455 odst. 1 obč. zák. stanovil, že za bezdůvodné obohacení se nepovažuje, bylo-li přijato plnění promlčeného dluhu nebo dluhu neplatného jen pro nedostatek formy.

22. Judikatura Nejvyššího soudu se zejména skrze rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. [31 Cdo 3309/2011](#), ustálila v dovolatelem připomínaném názoru, že jestliže na základě povinnosti uložené pravomocným rozhodnutím soudu, které neodpovídá skutečným hmotněprávním poměrům, žalovaný plnil na neexistující dluh, pak žalobci vzniká bezdůvodné obohacení, a to okamžikem, kdy bylo rozhodnutí, z jehož podnětu žalovaný plnil, pravomocně zrušeno (srov. též navazující judikaturu, např. rozsudek

Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. [28 Cdo 4478/2016](#), či usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. [28 Cdo 3617/2016](#)). Současně dovolací soud již v řadě svých rozhodnutí vyslovil závěr, podle něhož bezdůvodné obohacení vzniká rovněž v případě, plnil-li subjekt povinnost, již odpovídající právo protistrany bylo již promlčeno, proto, že mu tak ukládalo pravomocné soudní rozhodnutí, jež bylo v důsledku úspěšného uplatnění mimořádného opravného prostředku zrušeno. Dovodil, že v naznačeném případě nelze uvažovat o dobrovolném zaplacení (promlčeného) dluhu, neboť motivaci ke splnění povinnosti představuje právě později zrušené soudní rozhodnutí, pročez takové plnění (na promlčený dluh) nemůže vyvolat účinky ve smyslu § 455 obč. zák. (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 2. 2017, sp. zn. [28 Cdo 1718/2016](#), nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2009, sp. zn. [33 Odo 1368/2006](#), ze dne 17. 6. 2015, sp. zn. [28 Cdo 1536/2013](#), a ze dne 4. 4. 2018, sp. zn. [28 Cdo 3660/2017](#)). Zrušením původně pravomocného a vykonatelného rozhodnutí odpadl právní důvod a pod tíhou soudního rozhodnutí poskytnuté plnění na promlčený dluh se stávalo bezdůvodným obohacením (viz Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. § 1-459. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1331).

23. Obdobnou výhradou, kterou v dovolání formuluje žalobce, se Nejvyšší soud zabýval v usnesení ze dne 4. 6. 2019, sp. zn. [28 Cdo 1297/2019](#) (ústavní stížnost proti němu podaná byla odmítnuta usnesením Ústavního soudu ze dne 26. 11. 2019, sp. zn. [I. ÚS 2516/19](#)), v němž vyložil, že vzdor mínění tehdejšího dovolatele odkazovaný rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu, sp. zn. [31 Cdo 3309/2011](#), nikterak nezapovídá výše reprodukováný závěr o vzniku bezdůvodného obohacení plněním na promlčený dluh z podnětu odklizeného rozhodnutí následně cestou mimořádného opravného prostředku. Věnuje-li se totiž jmenovaný rozsudek velkého senátu otázce promlčení, činí tak toliko ve vztahu k promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení majícího původ v odpadnutí právního důvodu, nikoliv k promlčení původně žalovaného práva přiznaného soudním rozhodnutím v důsledku nesprávného právního posouzení běhu promlčecí doby. Pokud žalobce v průběhu odvolacího řízení poukazoval v té souvislosti též na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2020, sp. zn. [28 Cdo 952/2020](#), pak dovolací soud uvádí, že v něm nebyla řešena situace výše líčená, a proto jeho závěry do poměrů projednávané věci přenést nelze.

24. Zbývá prověřit, zda se řečené judikatorní závěry mohou aplikovat i na plnění promlčeného dluhu, došlo-li k němu po 1. 1. 2014, za situace, kdy právní důvod takového plnění v podobě pravomocného a vykonatelného rozsudku v důsledku jeho zrušení po uvedeném datu odpadl. Dlužno zdůraznit, že v projednávané věci došlo ke vzniku bezdůvodného obohacení až dnem právní moci rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 5. 2017, č. j. [28 Cdo 4756/2016-585](#), tedy již za účinnosti o. z.

25. Porovnáním znění poměrně kusé a obecně koncipované úpravy § 455 odst. 1 obč. zák. na straně jedné a právní úpravy nyní účinné na straně druhé je zřejmé, že současné znění § 2997 odst. 1 o. z. nalezlo svůj předobraz ve výše nastíněné judikatuře. Závěr, podle něhož bezdůvodné obohacení vzniká i v případě, že dlužník nedobrovolně plnil svému věřiteli promlčený dluh pod tíhou pravomocného a vykonatelného rozhodnutí soudu, které bylo následně zrušeno, z textu zákona nyní navíc plyne přímo a bez jakýchkoliv pochybností. Normativní pravidlo o tom, že dlužník, který plnil promlčený dluh, nemá právo na vrácení toho, co plnil, je nyní v § 2997 odst. 1 větě druhá in fine o. z., výslovně vyloučeno rovněž v tom případě, kdy dlužník plnil z právního důvodu, který později nenastal nebo odpadl.

26. Ostatně k témuž jednoznačnému výkladu dospívá i odborná literatura [srov. Eliáš, J. In: Švestka, J. a kol. Občanský zákoník: Komentář. Svazek VI (§ 2521 až 3081). Praha: Wolters Kluwer, 2014. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Rekodifikace. ISBN 978-80-7478-630-3, § 2997], která zmiňuje, že „právo na vydání bezdůvodného obohacení je v souladu s judikaturou vyloučeno podle § 2997 odst. 1 o. z. pouze, plnil-li dlužník na promlčený dluh o své vůli, tj. dobrovolně. Uvedený prvek dobrovolnosti plnění pak není dán zejména tehdy, bylo-li plněno na základě vykonatelného, nicméně později zrušeného rozhodnutí, kterým soud nebo jiný orgán veřejné moci věřiteli přiznal promlčené

právo. V popsané situaci byl sice plněn existující dluh, jemu odpovídající právo však s ohledem na své promlčení nemělo být (za předpokladu uplatnění námitky promlčení dlužníkem) věřiteli přisouzeno a vymáháno veřejnou mocí. Žalovanému proto svědčí právo na vrácení plnění, jež by žalobci nebylo poskytnuto, kdyby příslušné soudy nebyly pochybily“.

27. Poukazuje-li potom žalobce na nemajetnost svého dlužníka, přehlíží, že odvolací soud spojil závěr o předčasnosti žaloby rovněž s tím, že žalobce, jenž tvrdil, že dlužník učinil vůči němu neúčinné úkony ohledně blíže specifikovaných nemovitých věcí, má ještě (ve smyslu § 8 odst. 3 OdpŠk) k dispozici odpůrčí žalobu (srov. též rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2021, sp. zn. [30 Cdo 996/2021](#), a odst. 17 rozsudku soudu prvního stupně, s nímž se zcela ztotožnil i soud odvolací). Jiná argumentace napadající závěr odvolacího soudu o postavení státu coby posledního dlužníka v podaném dovolání obsažena není. Závěr odvolacího soudu k dovolatelem nastolené otázce je proto správný.

28. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud existenci takových vad neshledal, přičemž v dovolání nebyly žádné výše zmíněné vady ani ohlašovány.

29. Z uvedeného se podává, že v hranicích otázek vymezených v dovolání se žalobci nepodařilo zpochybnit správnost právního posouzení, z něhož vycházel odvolací soud. Další důvody, pro něž byla žaloba zamítnuta, Nejvyšší soud proto neprověřoval (srov. § 242 odst. 3 věta první o. s. ř.). Protože nejsou dány důvody ani pro změnu, ani pro zrušení napadeného rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud ve smyslu § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř., podané dovolání jako nedůvodné zamítl a v rozsahu, v němž jej neshledal ve smyslu § 237 a § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. přípustným, jej odmítl.